

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

(Pr.) Lill. hist.
S^o

*Swi 57/1187

GULDÅLDERSDRÖMMAR I NYSVENSK POESI.

AV

CARL DAVID MARCUS.

Sedan urminnes tider har konsten den uppgiften att komma oss att förgäta verkligheten. Den flyr från vardagen över till en annan värld, i dess ögon bättre och skönare än den jord, som omger oss. Det är framför allt skalden, språkets herre och mästare, som det är förunnat att för oss trollo fram den andra världen. Den romantiskt lagde skalden ser sig gärna tillbaka i tidernas flod och varsnar där lycksalighetens ö. Men ej heller den realistiske dikta- ren är helt och hållet tillfredsställd med sin värld. Han blir som Ibsen lätt nog utopist, svärmande om det tredje riket, vars sol en gång skall förgylla jorden; han skådar sålunda framåt. Även den klassiske siaren och skalden som t. ex. Schiller älskar att dväljas i paradisiska nejder och ser dem dyka upp bakom Hellas' kuster.

Redan den grekiska fantasien har skapat sig ett slags idealland, *Atlant*, och härmed inledes denna säregna föreställning om i havet sjunkna öar och folk, som uppträder även i andra kulturer och hos folken kring Östersjöbäckenet förtätas till den bekanta *Vineta- legenden*.

Man kan göra den iakttagelsen att samtidigt, som havet gör sitt intåg i poesien, uppträder denna fantasi om det förlorade para- diset ymnigare än eljest. Så blir i den tyska romantiken Vineta- motivet synnerligen omhuldat ända fram till Heines havsdikter. Den tyska förromantiken förlägger den sjunkna ön till trakten mellan Rügen och Pommern.

Nu har ju en svensk skald, Fröding, skrivit en dikt om At- landsmotivets, som kunnat glädja sig åt en mindre vanlig uppmärk- samhet från litteraturkritikernas sida. Men innan jag kommer så långt, vill jag försöka att ställa Frödings dikt i samband med en

annan större skapelse, som likaledes vänder sig från nuet till det förflutna, med en stor skalds hela förmåga att tränga genom hela motivet. Jag menar Heidenstams berömda bekännelsedikt ur Hans Alienus »*Pilgrimens julsång*». Det förtjänar erinras om, att densamma för första gången trycktes i en julpublikation 1891 ungefär ett halvår före romanen. Om nu Frödings *Atlantis*, som man har anledning förmoda, tillkommit omkring den 1 mars 1892¹ har han således kunnat taga del av *Pilgrimens julsång* dessförinnan.

Heidenstam har med sin genialt konstruerande fantasi ingalunda nöjt sig med att stanna vid en viss tidsålder, ett visst folk, han sätter hela fornvärldens historia på rullar och frambesvärjer ur underjordens skuggvärld det ena folket, den ena personligheten efter den andra, allt i anslutning till själva romanen — dikten ger en överblick av vad hjälten hittills upplevat och utträttat i sin skönhetskamp med den gamla Heliga.

Hur olik i själva formen och uttrycken än *Pilgrimens julsång* är jämförd med Schillers berömda tankedikter, föreligger i alla fall en utpräglad överensstämmelse i själva idégången mellan den klassiska diktaren från det adertonde seklets slut och den nordiske idealisten från världshistoriens sista fin de siècle; icke för intet förefinnes, som visat är,² en likhet i själva romanens grundstämning med den tyska humanismen, icke för intet har Heidenstam mitt i en romantisk litteraturperiod, som han själv inaugurerat, valt som motto till sin roman ett ryktbart citat ur Schiller: »Was wir als Schönheit hier empfunden wird einst als Wahrheit uns entgegengehn».

Det finnes ju ingen nyare skald som före vår sista epok så mäktigt förnummit och tolkat det sista tidevarvets dualism mellan ideal och verklighet som den store tyske idealisten, vilkens gärning således ingalunda svävar mellan molnen utan hör hemma just på jorden! Utifrån den mest smärtsamma beröring med verkligheten stiger denna underbara idealism fjäderlätt mot stjärnornas banor. Hela Schillers av lidelse brinnande poesi och tankevärld kretsar med starka vingslag kring problemet, hur idealet och verkligheten

¹ Den blev för första gången publicerad den 5 mars 1892 i *Karlstadtidningen*.

² I en essay om Hans Alienus av författaren, antagen till tryckning av tidskriften »*Edda*».

skola förenas med varandra. Det är för att finna vägen ut ur denna labyrinth han vänder sig mot Kant och riktar sin blick mot det Platonska Hellas. Hans stora tankedikter tröttna aldrig på att variera detta problems alla irrgångar.

Men vilket är Heidenstams ledmotiv annat än skönhetens eller idealitetens kamp mot fulheten och den verklighet, som heter industrialismens Europa? För att besegra glasögonmannens horder upp-bådar han Orientens skönhetsapostlar, flyr han till Greklands konst, intar han Gud faders tron. Hans sorg har samma källa som Schillers dualism, mänsklighetens tillbakagång och stora avstånd från idealet; skillnaden är den att Schiller trots allt är fylld av en strålande optimism, medan Hans Alienus hamnar i en bottenlös melankoli. I hans själ lever det sista århundradets alla erfarenheter, Byrons världssmärta, Schopenhauers pessimism, Nietzsches kulturnihilism, Europas skymtande Götterdämmerung.

Hur märkligt är det ej, att Schillers mästerskapelse bland de filosofiska dikterna »Das Ideal und das Leben» ursprungligen bar titeln »Das Reich der Schatten», och att den skulle få en fortsättning med en »idyll», skildrande hur Herkules håller sitt intåg i Olympen, eller hur människan blir Gud »Und eben von diesem Übertritt des Menschen in den Gott würde diese Idylle handeln.»

I sanning — om man behövde något ytterligare vittnesbörd för Heidenstams djärva genialitet, då han undfick idén till sin Hans Alienus, sin gudmänniska, vore det denna Schillers plan. Även Schiller känner för övrigt väl till Hans Alienus' sorg över att en gång ha skådat idealvärlden och nödgas vandra på jorden; den fyller t. ex. »Die Ideale», — inledningsdikten till »Das Ideal und das Leben» — och »der Pilger», där några rader stå att läsa: »Ach, der Himmel über mir will die Erde nie berühren, und das Dort ist nie mals hier!», rader som i någon mån erinra om Hans Alienus' klagan — »längtar dit, där jag icke är. Främmande allestädes».

* * *

Heidenstams bekännelsedikt är vida mer konkret, realistisk än Schillers tankedikter; det är ju också en bekännelsedikt om en romans huvudfigur, som kan anknyta till alla dess brokiga händelser.

Det ligger också ett helt århundrades stilerfarenheter mellan Schiller och Heidenstam, vars lyriska genombrott säkerligen även i hög grad befruktats av naturalismens stil. Heidenstams sammanträffande med Strindberg i Schweiz torde i sin mån bidragit till denna den Heidenstamska versstilens vändning mot den konkreta detaljen och skarpare konturen, som man nu efter publicerandet av utdragen (tyvärr blott utdrag) ur ungdomsverserna¹ kan komma på spåren. Ja, det synes mig som om Strindbergs »Sömngångarnätter», särskilt Hemkomsten, lämnat direkta märken efter sig hos Julsången, i mångt och mycket två besläktade dikter. Se här åter en svensk skald, som efter vistelse på främmande jord drager hemåt och beskådar »den första stationen». Man höre likheten i själva anslaget.

Vandringsåren lupit till ända,
 när tröttad ande och sliten kropp
 längta åter mot hemmet få vända
 att söka ställen och minnen opp
 som för den hemsjuka hägrat så fagra
 i nattens drömmar, i dikternas rus

 allt vad samlat ligger i minnet
 färgas likblått av sjuka sinnet.
 Nu då ändernas fylkade tropp
 visar vägen till fosterjorden;
 när som bokarne gå i knopp
 livsled pilgrim drog till nordnen.

Höstens slagregn och steppens sol
 blekte pilgrimsdräkten.
 Upp jag stod, då hanen gol
 tidigt i morgonvåkten.
 Hundramilade
 hän mot Sverige
 vägarna stego, och först mot kvällen
 trött jag vilade;

 Skriande tranorna flyktat ren.
 Vita bolstrar och putor
 flingorna bädda kring hållar och sten.

 Röster från barndomens år, till er
 snöiga stigar mig föra,
 men ni nå ej mitt hjärta mer,
 mumla blott i mitt öra.

Skillnaden mellan naturalisten och romantikern framgår av följande rader:

Och så står han åter på åsen
 där i drömmen han ofta stått;
 ser därnere strömmen med måsen,
 skepp och hustak, kyrkor och slott.
 Allt är sig likt och dock så annat;
 skönare ej en dröm sig besannat,
 smyckad av fantasin —,
 verkligheten går långt förbi'n.

Livets böljande
 städer och länder
 lockad av sorlet jag genomgick,
 men de förföljande
 skuggornas händer
 lades skymmande över min blick.

Men vad blir resultatet av all längtan efter hemjorden?

¹ Ruben G:son Berg, »Före Vallfart och Vandringsår».

Då och då sitt minne han prövar,
 när han möter en slöjad blick.
 Endast främmande nya typer
 långsamt skrida mot bönhus och bank;

 Ensam går han på folkfylld gata,
 irrar hemlös och knuffar tål.
 Tycker han hör hur mänskorna prata
 främmande tankar på utländskt mål.

 Hemsjuk pilgrim börjar att vakna
 och för längtan han funnit bot.
 Vad ej finnes han ej kan sakna,
 skuddar stoftet utav sin fot.
 Lik den vise, som sökte arken
 undan flodens våta blokad
 uppå bergen i ödemarken,
 flyr han ut från den sjunkande stad.

Runt mig hälsa de unga fritt
 andra vaknande tider..
 Främmande står jag i deras mitt.
 Som en vålnad jag skrider.

 Kedjad vid livet min stav jag bär.
 Rolös kring världen jag ledes.
 Längtar dit, där jag icke är.
 Främmande allestädes.
 Hades sig hämnade.

 Skuggornas like
 strafflöst av livets frukter ej stjal.
 Skuggornas jämnade
 skönhetsrike
 vann för eviga tider min sjal.

Således än en gång flykten! Strindbergs parafras över sina upplevelser arbetar dessutom med en massa uppräknningar av rätt prosaiska detaljer, eljest utmärkande för tidens noveller och romaner, medan Heidenstams uppgörelse med det förfutna svingar sig upp till en syntetisk världsbild av säregen storhet. Strindbergs pilgrimsfärd ter sig som en tillfällig händelse, Heidenstams har evighetens aspekt över sig.

Det är Julsångens storhet att på detta konstnärligt utomordentliga vis ha förmått i några strofer koncentrera romanens på en gång sköna och bittra erfarenheter. Över huvud intager den en särställning i författarens lyriska produktion och kunde lika gärna ha uppstått som fristående skapelse vid sidan av arbetet på romanen, så avslutad till form och innehåll är den. Medan legenden om »Tvillingbröderna» snarast ansluter sig till Vallfart och Vandringsårens myter, betyder Julsången ett fullständigt genombrott i lyrisk form av skaldens subjektivism.

Hans Alienus' dualism framträder här renast i hela sin tragik: flytt har han till skuggornas värld, därför att nuet blivit honom främmande, men hur sköna syner han än där genomlevat vaknade åter längtan efter nuet, tvang honom att lösa förtrollningen och återvända till jorden, till verkligheten. Till sin förfäran måste han erfara att han känner sig än mindre hemma här än före den stora vandrigen i underjorden; allt är där mer främmande, överkligt

och — underjordens syner och varelser förfölja honom vart han går, han är vorden ett offer hos den skönhetsvärld, han själv frambesvurit, en pilgrim utan rast och ro. Vilken ovanligt gripande och storslagen framställning av en skalds, en konstnärs öde, som tillika råkar vara tänkare!

Ostraffad leker ingen med sin fantasi foster, ostraffad går man icke på långfärd med sanningens vaxtavla i sin hand — fantasins bilder, verket, skapelsen reser sitt huvud mot skaparen själv, bemäktigar sig hans själ och sinnen, jagar honom runt i en evig häxdans. Så som Hans Alienus här uppställer sitt problem är det olösligt, måste det sluta med personlighetens långsamma upplösning och förfall. Egentligen har Heidenstam blott en enda gång, i visionens styrka och allmängiltighet, överträffat sig själv i behandlingen av detta motiv, människans eviga och outsläckliga hemlängtan mot det absoluta, i »Jairi dotter».

Med Frödings' »Atlantis» återföres motivet till sin ovan nämnda grundtyp av skalden själv angiven, Vinetamotivet. Dikten intager ju ingalunda samma ställning i Frödings produktion som Julsången i Heidenstams, och jag vill i detta sammanhang lämna alla de gjorda kommentarerna om dess samband med skaldens »Parken» å sido. Den är i grunden en ej alltför originell variation av romantikens syner på havets botten.

Romantiken älskar ju havet, därför att det är i ständig rörelse, speglar himlens oändlighet och sedan urminnes tider är oföränderligt, oberört under seklernas växling, medan jordens yta förändrats och tack vare civilisationen visar allt mer spår av människors gärningar. Det är *mystikens* element, fruktansvärt och lockande på en gång, åtkomligt blott med hjälp av vår fantasi. — Härav de talrika poemen däri diktaren söker att tränga igenom det ogenomträngliga, ser syner stiga sig till mötes . . . Även Drachmann, havets störste sångare i nordisk dikt, har tidigt nog arbetat med dylika motiv utan att åstadkomma något särdeles värdefullt.¹

Hos Fröding övergår den realistiska bilden av viken — med staden i bakgrunden — och båten till en drömbild, en vision om en sagans Atlantis, en praktstad med en marmorborg, men död, över-

¹ Man erinre sig Frödings Drachmannstudier under vistelsen i Uppsala.

given av Atlantiderna, som själva givit sig döden. Det är möjligt, men icke nödvändigt — såsom antaget är — att Nietzsches lära om övermänniskan spelat in vid Frödings skildring av atlantiderna, betraktade som »en förnäm myriad», ehuru Nietzsche knappast avsett en överklass, vilken med hjälp av *guldet* får makt att förtrycka! Skalden synes snarast sörja däröver att ett mäktigt, rikt begåvat folk av aristokratisk daning råkat på förfall och försvunnit från skådeplatsen; dikten slutar med den melankoliska betraktelsen att även hans generation, hans folk, en gång skall sjunka ned i slammet och härmed återvänder den till sin realistiska utgångspunkt, staden, vars livsbrus hörs sorla från stranden.

Det kan synas väl vågat att sammanställa denna lyriska fantasi med Heidenstams grandiosa bekännelsedikt. Om man emellertid, som här gjorts, betraktar Julsången som en utvidgad form av dikten om den svunna guldåldern, skuggornas värld, som en storslagen variant av drömmen om det i havet försvunna folket — som för övrigt *kan* återgå på en historisk kärna! — har man rätt att draga konsekvenser.

Anmärkningsvärt är då versformernas överensstämmelse, blandningen av daktyler och trokéer på ett sätt, som för tanken till vissa av Tegnér's berömdaste dikter; gemensamt är också att båda diktarne arbeta med visioner om främmande, döda folk, med den skillnaden att Heidenstams Hans Alienus i verkligheten upplevat ett samliv med dem, medan Fröding blott förmår fantisera om hur deras liv gestaltat sig. Båda skaldestyckena klinga ut i en melankolisk stämning att dessa folk ej mer vandra på jordens yta och för båda skalderna blir det efter visionen än svårare att återvända till verkligheten.

Men denna stämning klingar hos Fröding ännu svagt, obestämt, det är som utövade den sjunkna staden en hemlighetsfull makt över hans fantasi, vars rätta betydelse han ännu icke förstår; han anar dunkelt, hur folk efter folk, kultur efter kultur sjunker ned i djupet och han synes ej själv rätt veta var han hör hemma, då den verkliga staden vid stranden med sitt buller och skrik ej heller talar till hans hjärta.

Av ytterligare intresse blir Atlantis om man rent motiviskt

följer dess vidare utveckling hos skalden. Frödings dröm om ett starkare, lyckligare släkte på jorden tager allt rikare former ju olyckligare och sjukare han blir till själ och hjärta. Att han själv blir mera främmande inför sina folklivsskildringar beror även därpå att det yttre livets företeelser utöva en allt ringare tjusning på hans människa och fantasi, medan de inre synerna, stundtals stegrade till hallucinationer, förtäta sig, ordna sig till ett slags nytt universum, till en sublim vision av Ariens dalar och höjder. Allt luftigare, ljuvare, skärare blir fantasien om den genius han drömde sig vid sin sida, av Fylgia blir »Det borde varit stjärnor», medan Ariens land befolkas med den aristokratiska naturvarelsens fria släkte — Rousseaus ideala naturbarn — och en flick av framtiden blottar Edens härliga vår; forntid och framtid stiger upp sida vid sida badande i eterns ljusdunkel.

Jag tror att hela denna svärm av skaldiska ungdomsdrömmar, i sin ljusa durklang dallrande som Shelleys hymner, redan slumrar i den inspiration, som med undrande ögon skådar Atlantis vita marmorstad på botten av havet. På ett eller annat mystiskt vis är Atlantidernas släkte i förvantskap med de nya ariska människorna, som en gång skola komma anförda av *honom*, hjälten, sångaren, som funnit den heliga Gral.

Synd signalerar han till det luttrande saltet,
vilket kan rena till bragd ett brott,
han kastar skönhetsens ljus över Alltet,
han gör det onda till gott.

— — — — —

Den, som går ned genom Hades, att väcka
sovarnes mörker med ljusets bud,
den, som går ned genom Hyle, att släcka
hatarnes tjutande hat mot Gud.

— — — — —

Aldrig en fri ung heros
glättig som han och lycklig
druckit vid lundkyllig brunn
vatten med lesbisk druvmust,
kysst en kredensande flickas
kärleksförtörstande mun.

Ser man inte hur Fröding, som också diktat »Drömmar i Hades», nalkas Hans Alienus' drömmar om en skönhetsvärld, hur bergtagen

han blir av sina syner och sånger, befriade från jordisk tyngd så långt detta över huvud möjligt är

* * *

Även hos den tredje lyrikern under dessa lyriskt så rika år i svensk poesi dyker Atlandsmotivet eller guldåldersdrömmen upp i en helt och hållet personligt utarbetad form. Jag menar Oscar Levertins Ithaka, denna underbara dikt, som i sin sällsynta enhet mellan ingivelse och yttre dräkt alltid skall förbli en av sin upphovsmans mest fulländade skapelser.

Där ligger solskenslyst i havets mitt
mitt Ithaka, den ö,
där fruktträdsvalven evigt lysa vitt
och dynningarne dö
i säven som en mattad aftonsång
från kärleksdomnad lyra,
dit, vore färden än så hård och lång,
vill jag min farkost styra.

Skalden ser sin dröms konturer så klara i sin fantasi som hade han redan satt sin fot på dess strand. Se där romantikens Lycksalighetens ö än en gång såsom den ter sig för en romantiker vid det nittonde århundradets slut, vilken även suttit som lärjunge i naturalismens skola. Inte längre en ö ovan molnen, ej mer ett Vineta stigit upp ur vågorna, ej ett Atland nere i djupet, utan en geografiskt bestämd ö. Dock ingalunda en vanlig ö! Utan Ithaka, en gång skådeplatsen för Odysseus' äktenskapliga lycka, det oavlatligt försvinnande målet för hans irrfärder, Ithaka, så småningom vordet till symbol för vår längtan. Således en romantikers längtan efter klassisk grund och ro, efter ett »vitt och marmorsvalt hus»! Och åter föres tanken över till den tyska klassicismens store längtare Schiller, till en liten dikt av hans hand, som just bär titeln »Sehnsucht» och som jag vill citera här i dess helhet:

Ach, aus dieses Thales Gründen,
Die der kalte Nebel drückt,
Könnst'ich doch den Ausgang finden,
Ach, wie fühlt' ich mich beglückt!
Dort erblick' ich schöne Hügel,
Ewig jung und ewig grün!
Hätt' ich Schwingen, hätt' ich Flügel,
Nach den Hügeln zög' ich hin.

Harmonien hör' ich klingen,
Töne süsset Himmelsruh'
Und die leichten Winde bringen
Mir der Däfte Balsam zu.
Goldne Früchte seh' ich glühen,
winkend zwischen dunkelm Laub,
Und die Blumen, die dort blühen,
Werden keines Winters Raub.

Ach, wie schön muss sich's ergehen
Dort im ew'gen Sonnenschein!
Und die Luft auf jenen Höhen —
O wie labend muss sie sein!
Doch mir wehrt des Stromes Toben,
Der ergrimmt dazwischen braust;
Seine Wellen sind gehoben,
Dass die Seele mir ergraut.

Einen Nachen seh' ich schwanken,
Aber ach! der Fährman fehlt.
Frisch hinein und ohne Wanken!
Seine Segel sind beseelt.
Du musst glauben, du musst wagen,
Denn die Götter leihn kein Pfand;
Nur ein Wunder kann dich tragen
In das schöne Wunderland.

Märker man inte genast den stora överensstämmelsen med Levertins Ithakadikt? Den är ju sprungen fram ur alldeles samma stämning, begagnar sig av snarlika föreställningar som Levertin som sjunger om sin ö:

Där silverpoppeln har det högtidssus,
som hägnar med sin ro.

Och

än syns ej ön, men luftens mandeldoft
förtäljer, att jag nalkas.

Båda skalderna äro ense om att vägen till paradiset ö är svår — dit, vore färden än så hård och lång, vill jag min farkost styra — doch mir wehrt des Stromes Toben, der ergrimmt dazwischen braust; för *båda* skalderna är det ju ett stort under, om de en gång nå fram till sin längtans ö

Det vackraste i Levertins dikt är kanske den återhållna, dämpade durstämning, som klingar mellan raderna, den obeskrivliga förnimmelse av lycka stegrad till stilla salighet, som bemäktigar sig honom under färden över havet. Redan denna blida klang som

återfinnes som grundackord i hela diktsamlingen förbjuder oss att antaga att skalden med Ithaka avsett dödens ö, en uppfattning, mot vilken även Söderhjelm med kraft vänder sig. Tvärtom, jag blir ej alldeles fri från den misstanken att skalden, sedan han förbrukat en tid i ensam meditation på den sköna ön, en vacker dag griper efter sin luta och sjunger:

Min älskade, en dag har gått,
 en dag vi fått som gåva.
 I sina ljusa blomsterslott
 ren fjärlarne sova.
 Den yra sländan i sitt bo.
 har redan gått till ro.

— — — — —

Vad är ett romantiskt paradiset utan en Felicia?

Ty Ithakadikten är ju typen för en drömd idyll av denne idyllens poet, som skulle tyngts till jorden i sin rustning av kultur och lärdom, skepsis och tvivel, om han ej förmått fly över till idyllens ängar liksom före honom rococons överförfinade poeter maskerade sig till herdar.

Men tills vidare har han fattat det allvarliga beslutet att framleva sitt liv i ensamhet, i avskildhet från den övriga världen och här reser sig själva den bakgrund av allvar och tungsinthet kring diktens idyll, som ger den ett högre värde av personligt dokument och förenar den med Julsångens melankoli och främlingskänsla så att man kan tänka sig ett direkt samband mellan de två dikterna.¹ Skillnaden är den att Hans Alienus har sin stora pilgrimsfärd, som för honom blivit en kulturhistorisk upplevelse av enastående art bakom sig, och att han förtvivlar om att någonsin nå en hamn — han anar icke, att hans livs värdefullaste månader skola bli de han får tillbringa med sin gamle ensamme fader på den insnöade barnomsgården. Levertins främlingskap har ett alldeles säreget inslag av rasbestämthet, en uråldrig dunkel aning om att egentligen tillhöra ett annat folk, vuxet upp på samma jord som Hans Alienus beträtt

Jag drömt som främling på en främmad strand
 Gud vet hur många år.
 Nu vill jag hem.

¹ Ithaka är enligt Söderhjelm's biografi skriven i september 1893.

Men denna orientalens ensamhetskänsla driver honom ej tillbaka till det gamla urhemmet utan till klassisk mark! Här på denna underbara vårvita ö i havet vill han övervinna den oro och disharmoni som förföljer honom vart han färdas i livet, här skall äntligen hans hjärtas odysse ändas så att sorg och glädje gå upp i ett högre, i en stilla kontemplation över livets problem i klassisk råkanske i stil med den av lidandet luttrade Henriks eremitliv i »Singoalla» eller den okändes flykt i det vita klostret i »Till Damaskus» — det är ändå märkvärdigt hur slutligen även denna generation av romantiker hamnar i kloster. Levertin representerar i sin lust att lägga ett hav mellan sig och livet den mest egocentriska driften, inhöljd i en estetiskt fulländad skrud, medan Fröding i grund och botten strävar efter mycket litet för sig personligen — lusten att leva bland ett släkte som Atlantiderna är blott övergående. I stark motsats till Levertin vill han lyckliggöra hela mänskligheten med sin heros, som skall låta den ariska ungdomsdrömmen återuppstå. Även Hans Alienus ville förändra världen med sin skönhetslära men måste erkänna att han misslyckats! Så blir den värmäländske skalden den störste utopisten och optimisten fastän han som människa var den olyckligaste av de tre — eller kanske just därför?

Oscar Levertin har i sin Ithaka allra skönast tolkat den musik som tonar ur varje människas själ i dag, mer eller mindre starkt, längtan bort från nuets oro, befrielsen från personlighetens yttre stängsel, trängtan mot det man kan nämna vilan i Gud. Därför höjer sig även hans dikt över rangen av blott en estetisk trosbekännelse, blir av typisk betydelse för den romantiska människan över huvud.

Men djupast gripas vi i alla fall av Heidenstams pilgrimssång, som med dova klockslag ringer in helgen utan att mäktas fram julens stämning av frid och försoning med ödet, som i stället talar om det slutande seklets rent kosmiska disharmoni och till synes hopplösa längtan efter en uppgörelse med nuets krav. Den säger oss med högtidliga ord och rytmer att vår dröm om guldåldern aldrig för oss närmare målet utan i stället driver oss ut i ensamhetens stora öken.

1001866917

